

De geschiedenis van het orgel te Beilen is complex en bovendien, wegens gebrek aan gegevens, niet meer exact en volledig te achterhalen.

In het eerste hoofdstuk van deze studie is al enige aandacht gewijd aan de (mogelijke) relatie tussen Timpe en Van Oeckelen. In aansluiting hierop kan het volgende gemeld worden. J.W. Timpe had op 6 april 1825 een geldsom van f 800,- geleend. Als onderpand fungeerde *een Kerkorgel thans staande in de Broederkerk te Groningen, hebbende negen registers, twee afsluitingen, eene koppeling, te zamen twaalf trekkers*. Het betreffende instrument had J.W. Timpe omstreeks 1829 in de Broederkerk geplaatst, die kort daarvoor was afgestaan aan de Rooms-katholieken. Dit orgel, dat op 16 juni 1840 te koop werd aangeboden in de Provinciale Groninger Courant, werd verkocht aan de Hervormde Gemeente te Beilen ¹. De *Boekzaal* meldt dan ook bij de ingebruikname van het orgel in Beilen, dat het voorheen ongeveer elf jaar in een Rooms-katholieke kerk had gestaan ². Overigens bouwde Van Oeckelen een nieuw orgel voor de Groningse Broerenkerk in 1840 ³.

Een verdwenen opschrift op het orgel luidde: *Dit orgel is door de heer B. Kerckhoff van Groningen in oct. 1840 uit de Broerkerk aldaar afgebroken en hier geplaatst*. Bij de plaatsing in Beilen omvatte het orgel negen stemmen en een Vrij Pedaal ⁴. Blijkbaar is het instrument dus bij de verhuizing naar Beilen uitgebreid met een Vrij Pedaal. Deze veronderstelling wordt ondersteund door het feit, dat het front van het orgel verbreed is, hetgeen aan de kas duidelijk waarneembaar is. (Men vergelijk dit front met het front van het orgel in de Doopsgezinde kerk in Harlingen. Hier breidde Van Oeckelen in 1857 het Van Gruisen-orgel eveneens uit met een Vrij Pedaal. Beide orgelfronten tonen een sterke verwantschap met elkaar). Bij plaatsing in Beilen kostte het orgel, volgens opgave van de dienst 1843, overlegd aan het College van Toezicht, f1523,-. Volgens andere geschiedschrijvers bedroeg de koopsom echter ruim f2000,- ⁵. Aan de binnenkant van het knieschot van het orgel bevindt zich een potloodtekening voorstellende een schets van de plattegrond van de Groningse binnenstad.

In 1862 vonden werkzaamheden aan het orgel plaats. Aangezien een brand vele archiefstukken heeft verteerd, is niet meer na te gaan, welke werkzaamheden toen zijn uitgevoerd. Bij bestudering van het binnenwerk van het orgel blijkt echter, dat het huidige instrument rond die tijd tot stand moet zijn gekomen. Een citaat uit het rapport van Lambert Ern , adviseur bij de restauratie van 1968-69: *desondanks vertoont het orgel een totaliteit van een eenklaviersorgel uit het midden van de vorige eeuw, van de makelij van Van Oeckelen* ⁶. Dit blijkt vooral uit de grote manuaalomvang van het orgel: C-g^{'''}, maar ook andere kenmerken (metalen walsen en typische Van Oeckelen-ornamentiek zoals adelaars) wijzen op een 'gerijpte' Van Oeckelen-stijl. De belangrijkste breuk met de situatie, zoals die voor 1862 bestaan moet hebben, is gelegen in het niet meer aanwezig zijn van een Vrij Pedaal. Naar de reden hiervan kan men slechts gissen. De organist ter plaatse bevestigde het gegeven, dat het orgel vroeger een Vrij Pedaal heeft gehad. Voorts wist hij te melden, dat het orgel vroeger zeven stemmen meer heeft gehad dan tegenwoordig. Deze zeven registers zouden zijn achtergebleven in Groningen en aldaar een plaats hebben gevonden in het orgel van de Parklaankerk ⁷.

In het interieur van het huidige orgel valt op, hoeveel ruimte er over is, nu het orgel niet meer is toegerust met een Vrij Pedaal. Tussen de C- en Cislade bevindt zich een tussenruimte van 137 (!) centimeter; de breedte van de kas blijft dus grotendeels onbenut. Maar ook in de hoogte blijft veel ruimte ongebruikt. Het pijpwerk staat naar het midden toe aflopend opgesteld, terwijl het middengedeelte van de kas juist naar de zijkanten toe afloopt. Het gevolg is dan ook een enorme loze ruimte in het midden van de kas.

In 1967 ontving de fa. Flentrop (Zaandam) opdracht tot restauratie van het orgel ⁸, onder advies van Lambert Ern . Aangezien het instrument (in zijn huidige aanleg)

geheel gaaf bewaard is gebleven, kon bij de restauratie worden volstaan met het noodzakelijke technische herstel ⁹. In maart 1969 werd de restauratie voltooid. Bij deze gelegenheid werd de kleurstelling van de kas sterk gewijzigd, zoals te zien is bij vergelijking van de huidige situatie met een foto van de situatie voor restauratie. Aan het instrument zelf is waarneembaar, dat zich onder de dikke bruine verflaag een lichtgroene verflaag bevindt. Op 2 april 1969 werd het orgel opnieuw in gebruik genomen ¹⁰.

De dispositie van het orgel (in de spelling volgens de registeropschriften) luidt:

Manuaal C-g'''

Zachte stemmen:

Prestant	8 vt
Prestant	16 vt vanaf kleine E
Viola di Gamba	8 vt
Holpijp	8 vt
Nachthoorn	4 vt
Bourdon	16 vt

Sterke stemmen:

Octaaf	4 vt
Quikt	3 vt
Octaaf	2 vt
Mictuur	3-5 st b/d
Trompet	8 vt b/d

Aangehangen Pedaal C-d'

Windlosser

Piano/forte-trede

Voetnoten:

- 1: Zie: V. Timmer, Een 'Drents' orgel in Noord-Brabant. In: V. Timmer en T. van Eck (edd.), Abraham zien en andere artikelen over het orgel. Voorburg, 1985, pp. 101-104
- 2: Boekzaal der Geleerde Waereld, 1841, Bd. 1, p. 535
- 3: M.H. van 't Kruijs, op. cit., p. 151
- 4: L. Ern , Historisch overzicht van de geschiedenis van het orgel in de Hervormde kerk te Beilen (restauratierapport). Utrecht, 1966.
- 5: Brochure 'Kort overzicht van de geschiedenis van Beilen en haar kerk', z.j.
- 6: Zie noot 4
- 7: Mededeling van dhr. A. Gerding te Beilen, organist van de kerk.
- 8: Het Orgel 63 (1967), p. 219
- 9: Het Orgel 65 (1969), pp. 169-171
- 10: Het Orgel 65 (1969), pp. 70, 107